

**Framställningen av denna bok blev möjlig
tack vare generöst stöd från
Mats Paulssons Stiftelse**

Idé till En annorlunda resa i vårt inre
av Ingemar Ihse och Bo Bjelvehammar

ISBN 978-91-633-9197-2
© 2011 Illustrationer: Bo Veisland;
Texter: Ingemar Ihse och Bo Bjelvehammar

Textredaktion: Bo Bjelvehammar

Bildredaktion omslag och ombrytning: Bo Veisland

Hjälp med grafisk bearbetning till tryckt version
och animerat supplement på internet:

Michael Skog
David Veisland
Robert Hofbauer

Första upplagan

Tryckt i Sverige 2011 av
Prinfo Ystads Centraltryckeri

Animerat supplement till En annorlunda resa i vårt inre har
hemsida på adressen:

www.enannorlundaresa.se

© 2011 Animationer: Bo Veisland;
Texter: Bertil Sonesson och Bo Veisland
Ljud: Albina Veisland

Speakerröst: Walter Loewe

Kopieringsförbud

Detta verk är skyddat av upphovsrättslagen! Alla rättigheter, inkluderande
rättigheterna för kopiering, publicering, distribuering och försäljning,
såväl som rättigheterna att översätta, är reserverade. Ingen del av
detta verk får utsättas för reproduktion eller kopiering av något slag
eller genom någon metod, vare sig grafisk, elektronisk eller mekanisk
inkluderande fotokopiering, skanning eller inspelning utan skrivet avtal
om tillstånd från upphovsman och förläggare.

Den som bryter mot lagen om upphovsrätt kan åtalas av allmän åklagare
och dömas till böter samt bli skyldig erlägga ersättning till
upphovsman/rättsinnehavare.

Anatomy Bible Förlag: Lövestad, tfn 046 14 38 91,

www.anatomybible.com

E-post: medical.image@veisland.com

EN ANNORLUNDA RESA I VÅRT INRE

TEXTER

Bo Bjelvehammar

Ingemar Ihse

TECKNINGAR

Bo Veisland

FÖRETAL

Att leva är att ta mått på ett under. Världens längsta och kortaste resa är mellan ögat och hjärtat, ty där krävs inte visum eller pass. Varje människa existerar i endast ett exemplar och när hon är borta kan hon inte ersättas av någon annan.

Du bestämmer inte var och när du föds och vem som skall vara din fader och moder. Därmed är du inte förtjänt av dina arvsanlag. Genetiken är världens mäktigaste furste. Vi måste försona oss med den och vara solidariska med den fyrtiosjunde kromosomen, vattenskallen och ryggmärgsbråcket.

En gammal människa har ett hjärta som är en lekplats för barn. Skratt och gråt ryms inte i kroppen. Världens mest avancerade dator sörjer inte och den blir aldrig arg, ledsen, glad eller förälskad och det gäller i dag och tusen år framöver.

Ingen nobelpristagare kan förklara livets början och slut. I begynnelsen syns en millimeter av ett mirakel på bildskärmen. Pojken eller flickan gnistrar som en stjärna i rymden. Det första hjärtslaget hos en människa har inget vittne. Mycket avgörs i fostervatten som ryms i en fingerborg.

Kärleken stavar aldrig fel när den skriver och den lutar en aning som gammaldags skrivstil på väg till graven. Ingenting av det som gör oss till människor syns i bruttonationalprodukten. Det gäller för sexualitet, glädje, sorg, hat och lust. Du kan inte skriva vackert, om du knyter handen.

Du bär ett universum inom dig som sällan gör sig påmint. Inte förrän skada eller sjukdom uppenbarar sig blir du varse att du bör vara tacksam över det som gör dig till en särskild individ och person bland miljarder varelser.

Din hjärna väger cirka 1400 gram och den är världens mest snillrika organ. Alla maskiner, byggnader, städer, konstverk och musikstycken har skapats av denna vikt. Syret i luften som du andas, hjärtat, blodet och hjärnan kan aldrig skiljas åt.

När handen griper och benen bär dig samverkar miljoner synapser. Det centrala nervsystemet är en rangerbangård som håller reda på tiden för alla världens tåg. Ordet väger ingenting och det rör sig med ljusets hastighet 30000 mil i sekunden. Tungan och strupen har alltid huvudrollen på operascenen.

Signalsubstanserna i hjärnan skriver romaner och dikter varje dag. De är vår tids främsta författare. De både skriver och läser sig själva och de skänker bort sina priser och belöningar till bäraren i form av lust, glädje och energi.

Hjärtat är mänsklighetens främsta arbetare och det syns aldrig på en löpsedel. Blodet i den ena kammaren sjunger för den andra. Två lungor borde präglas på maratonlöparens guldmedalj.

Det sista brevet som skrivs till en gammal människa har barnet inom henne som avsändare. Fostret minns det varma innanhavet i modern och skriver sitt testamente med fingerblomman. Ni kan läsa det med glasögon av glädje, men inte av sorg.

Björn Ranelid

HJÄRNANS KAMP ELLER HOS GULDMAKAREN AUGUST STRINDBERG

Världen är inte sig lik, syrenerna blommar redan i mitten av maj och igelkottsmor blir överkörd redan innan hon har fött. Det sker en dag när himlen är svullen av åska och regn. Och olyckan inträffar just i en nerförsbacke, en kvinna står vid vägens sida och utstöter svårtydbara ljud och visar änglalika gester. Efter bara några timmar surrar flugor runt liket som de brukar göra. Gräset växer, tiden går och poeten talar, när just den eländesdagen är slut skriver han ordet tystnad bredvid orden förvirring och ofullkomlighet.

*”För två år sedan
var det förr
och bättre
än nu.”*

Bengt Cidden Andersson

Längst upp på toppen av kroppen härskar den viktiga styrboxen över tankar, känslor och kraftfulla funktioner, allt i stora håligheter. Där samlas alla intryck och alla intellektuella förmågor. Samtidigt uttalas dessa tvivel om gränser och villor, hjärnspöken. Ibland sker det mesta i solljus och ingenstans går det att upptäcka några skuggor.

Hjärnan behöver vila, sålunda skriver evangelisten Matteus – rävarna har kulor, fåglarna har nästen, men Människosonen har ingenting att luta sitt huvud mot. Han får uthärda och leva med saknaden.

Huvudet behöver vila, irra bort sig en stund i vindlingar och vrår, i alla nödvändiga hjärnvindlingar, gyri cerebri, täckta av fåror som avgränsar.

En välmarkerad fåra (sulcus), en bred fåra, en långslöpande fåra, en fåra som separerar, en fåra som löper parallellt, en fåra som löper diagonalt. Och så fåran som sträcker sig från hjärnbasen till dess utsida och som skiljer pannloben från tinningloben.

Storhjärnan med sina två hemisfärer är kroppens guldknopp.

Cerebrum kan tänka åt mig och tänka om andra, en kylig dag på Heathrow kan den assistera med resvägar, flygväder och bytesplatser.

En sen natt förlöser den i drömmen barnet och en stund senare kommer den med måtten på dödens kostym.

Och den kan ge mig denna överlättande tanke om Sven Dufva – ett dåligt huvud hade han, men hjärtat det var gott. Och han stod där i sin vapenrock i en färg som den hos hortensians blå knoppar.

Pannloben dominerar hela storhjärnans främre del, den avgränsas bakåt och nedåt av fåror, i pannlobens barkzon finns ansvaret för de flesta intellektuella aktiviteterna. Nackloben innehåller syncentrum och tinningloben hörselcentrum.

Det uppstår alltid diskussioner om förmåga och otillräcklighet, från ingenting till duglighetens gräns. Detta ger ord utan resning som brushuvud, vildhjärna och hönshjärna, möjligen fårskalle.

Orden kommer gärna från en människa som älskar sig själv, men inte andra.

Allt ska utskiljas det är lika enkelt som att separera och bestämma svalparens barnkullar på telefontrådar och lika lätt som att få en analfabet att ordna en bibliotekskatalog.

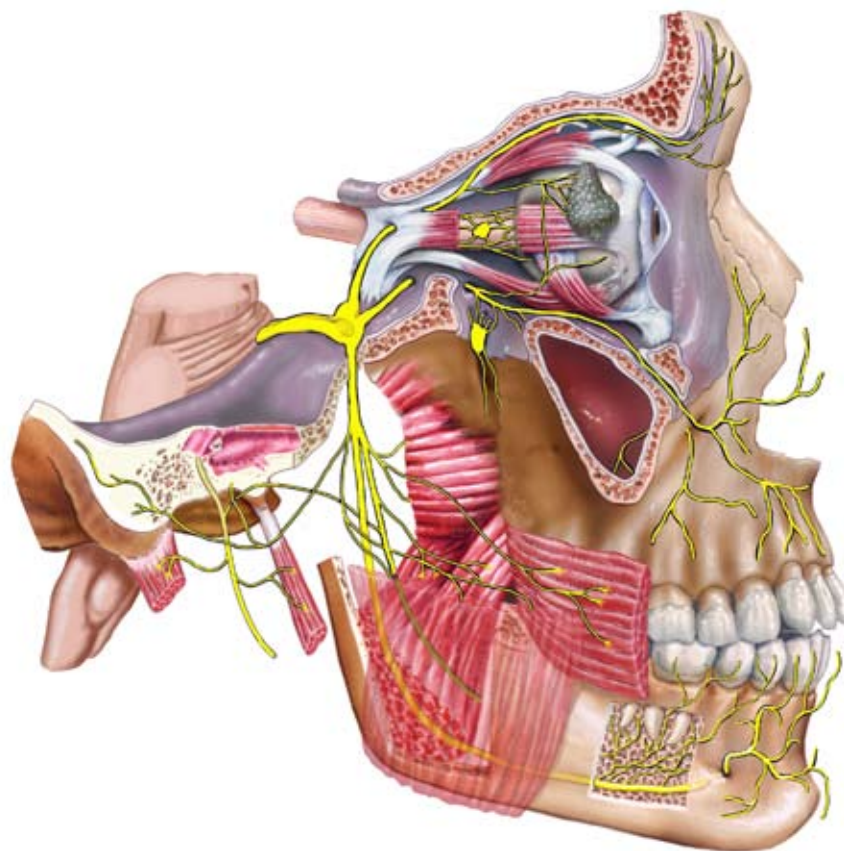
Det blir gärna ord av ilska från en människa som pustar och stånkar och blir rödsvettig i synen. Och som vill förstärka kraften och vikten i sina ord genom att skrika och gorma. Inte sällan kommer orden som lögnsvärmar och de är inte vita som sångsvanarna som kommer ut ur den grå dimman tidigt en februarimorgon. Orden är gråsvarta och solkiga.

Det är svårt att känna igen talet, lika svårt som att känna igen ett utomhusansikte med luva och uppdragen halsduk, där både munnen och ögonen är dolda.

ÖGONEN ÄR HJÄRNANS FÖNSTER MOT VERKLIGHETEN

De ligger väl skyddade i ögonhålorna och är som ett par ”parallellkopplade” filmkameror. Synen är det av våra fem sinnen som tar in mest information. Ögat är därför mycket komplext och jämförelsen med kameran är förstås en grov förenkling.

För att vi skall kunna se behövs inte bara ögon och hjärna utan också ljus. Den första yta ljuset träffar är hornhinnan, som tillsammans med linsen och glaskroppen är ögats linssystem eller optik. Pupillen, ett hål i regnbågshinnan (iris), är som en bländaröppning och den ser till att lagom mycket ljus kommer igenom och går vidare till näthinnan (retina), som är den

ljuskänsliga filmen. Här finns miljontals synsinnesceller som omvandlar det infallande ljuset till nervimpulser, som via synnerven når hjärnans syncentrum. Det är nu vi kan se, uppleva, tolka och analysera de bilder ögat fångat in.

I näthinnan finns två slags ljuskänsliga celler. Stavarna kan bara registrera svartvitt och behöver inte starkt ljus varför de hjälper oss vid mörkerseende. Tapparna, som behöver mer ljus och ger färgseende och skärpa är koncentrerade till ett centralt område kallat gula fläcken.

De flesta av oss har kanske drabbats av någon form av infektion eller allergi i ögat. Brytningsfel, dvs. oförmåga att ställa in skärpan är vanligt och tilltar med åldern.

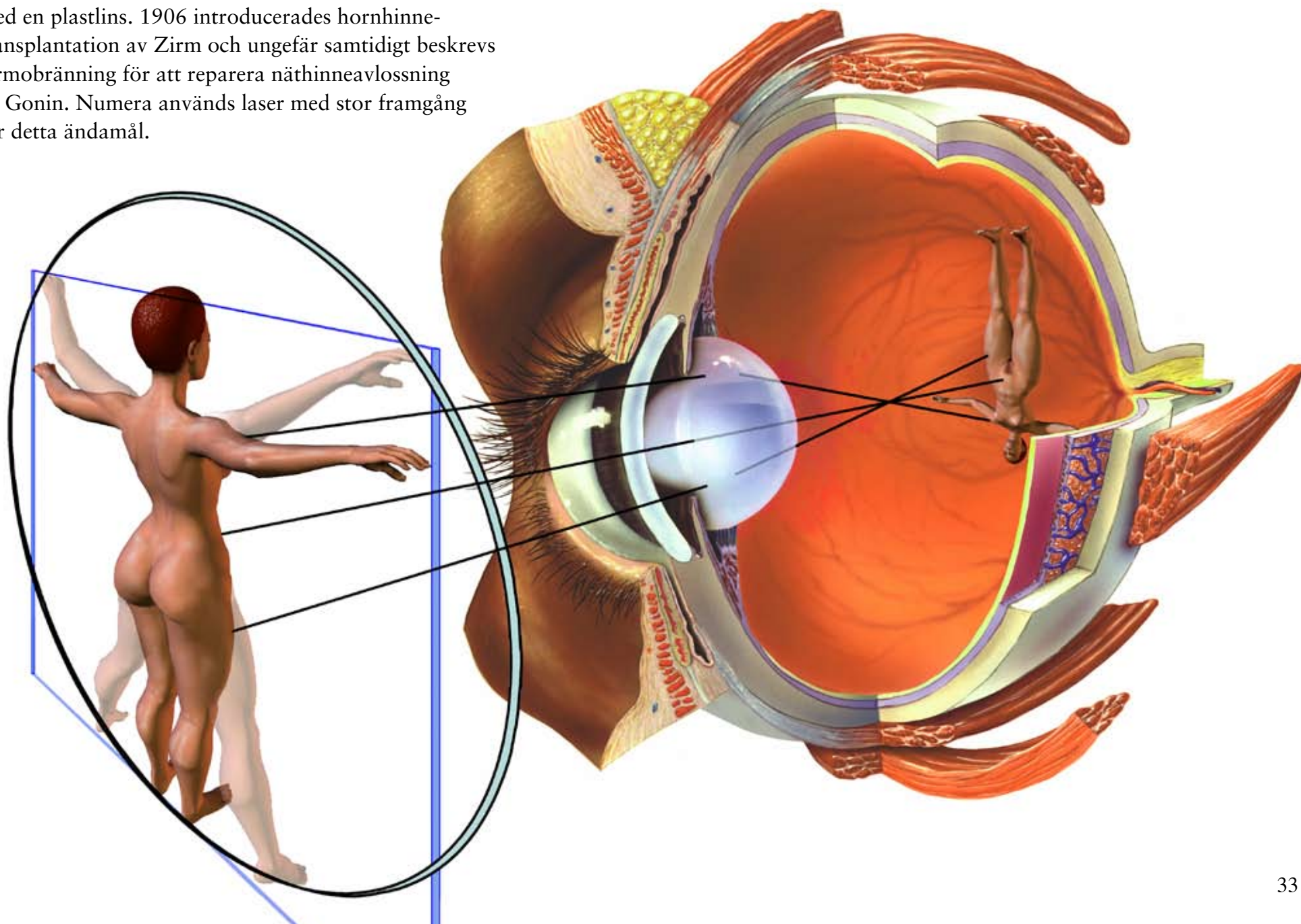

Lyckligtvis går brytningsfel i regel bra att korrigera med glasögon, linser eller ibland också operation. Andra vanliga sjukdomar i ögat är grå starr, som ger grumlig lins, grön starr (glaukom) som beror på ökat tryck i ögats inre och avlossning av näthinnan från glaskroppen. Gemensamt för dessa åkommor är olika typer av synnedsättning.

En viktig händelse för möjligheterna att förstå och diagnostisera ögonsjukdomar var Hermann von Helmholtz beskrivning 1851 av ögonspegeln (oftalmoskopet) med vilken ögats inre äntligen kunde inspekteras.

Ögat är ett av kirurgins äldsta arbetsområden. Indiska läkare var skickliga i starrstickning. I Susustras bok som dateras till någon gång mellan 800 f.Kr. och 400 e.Kr. finns en noggrann beskrivning av denna operationsteknik. Efter att ögats funktioner från 1600-talet alltmer kunde förstås icke minst genom Isaac Newtons upptäckter utvecklades oftalmologin än mer till en kirurgisk specialitet. Den första gråstarrsoperationen där linsen togs bort helt gjordes 1745. I dag ersätts den borttagna linsen med en plastlins. 1906 introducerades hornhinnetransplantation av Zirm och ungefär samtidigt beskrevs termobränning för att reparera näthinneavlossning av Gonin. Numera används laser med stor framgång för detta ändamål.

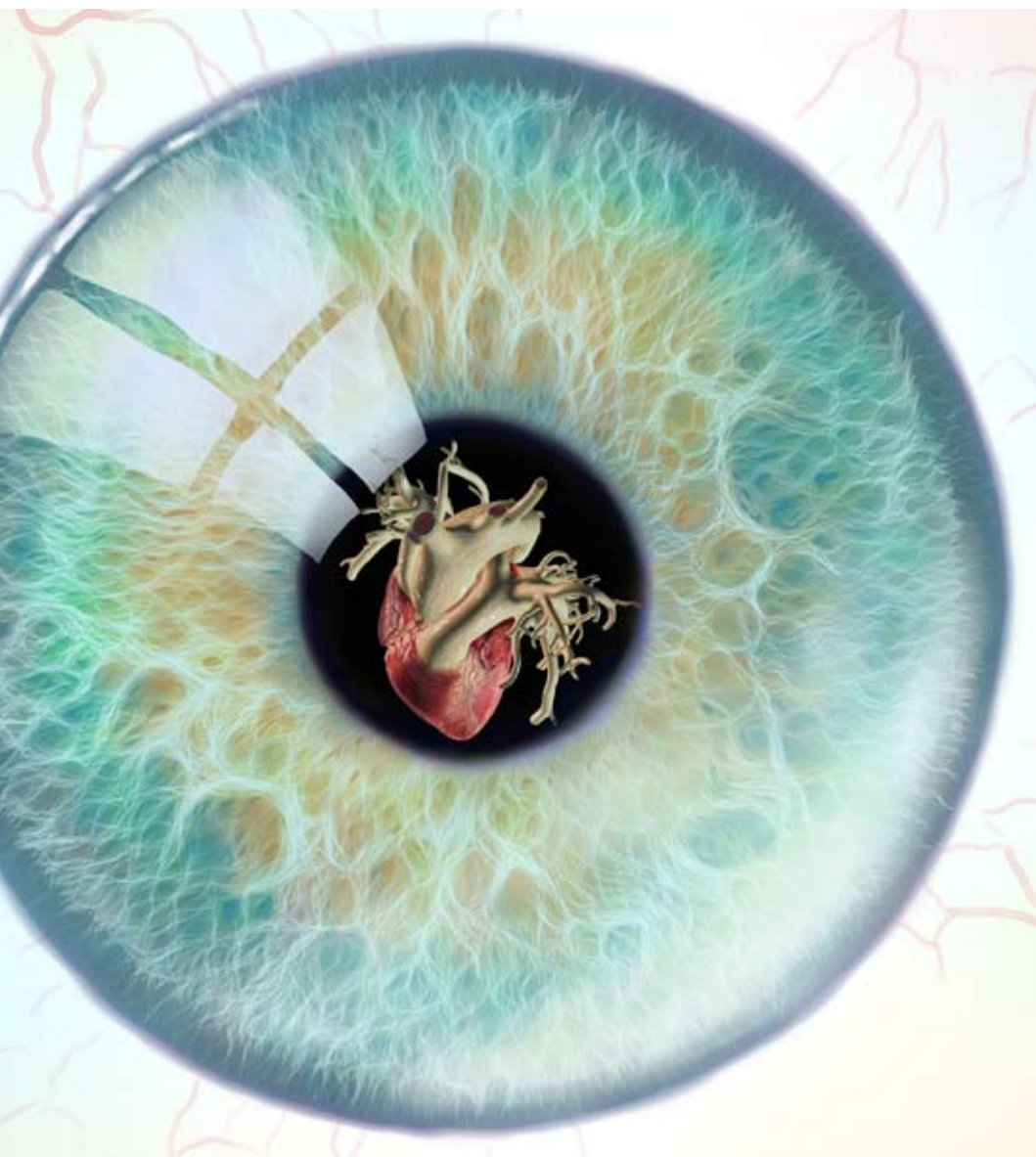
Man tror att de första glasögonen tillverkades någon gång under 1200-talets sista decennier. Innan dess hade araberna använt slipade ädelstenar (läsestenar) som lades direkt på texten som förstoringsglas. När man i Venedig lyckades tillverka rent och bubblfritt glas och slipa det till tunna linser, som kunde hållas framför ögonen lades grunden till utvecklingen av de moderna glasögonen. Högklassigt glas var emellertid extremt dyrt. Därför slipade man på många platser i stället ett slags halvädelsstenar, beryller, och så skall för övrigt ordet "brillor" ha uppstått. Vem som uppfann glasögonen vet man inte. Man kan tycka att det var synd att han eller hon aldrig fick uppleva den välsignelse upptäckten blivit för alla de tallösa miljoner med svag syn.

SKRYMTARE OCH ÖGHNASKALCKAR

En rubrik eller en öppning på ett parti ska väljas med omsorg, jag tvekade mellan denna ovan och några ord från en ordbok från 1853, Hycklande nit och ömhet för husbondens bästa. Det grekiska ordet oftalmoudouleía står ordagrant för ögontjänst och det är ögontjänare jag talar om nu. Men redan i Bibelns Kolosserbrev finns uppmaningen; *”I tjänare, varen lydige edra .. herrar .. icke med tjänst för ögonen, såsom människor till vilja, utan med enfaldighet och gudsfruktan.”*

Ögonsten är ett helt annat ord, det är någon man tycker mycket om, kanske rent av det värdefullaste som finns på jorden, då tänker ingen på ögonglob eller pupill, bara på att behålla och bevara någon i ett rum nära hjärtat.

Ögat mottar ljuset. I regnbågshinnans mitt sitter pupillen, genom denna öppning kommer ljuset in i ögongloben, pupillen kan arbeta med vida portar, mydriasis eller med sammandragna i kontraktion. Pupill betyder dels denna öppning i ögat för ljuset, men ordet kan härledas från det latinska ordet flicka eller liten docka.

Kring hålet, pupillen, finns iris, regnbågshinnan, en pigmenterad vävnad, vars muskler reglerar mängden ljus som kommer in i ögat.

Det är i ögonbotten, fundus oculi, som selektionen och vidaretransporten sker, näthinnan, retina, tar emot ljus och omvandlar det till nervimpulser, som skickas till hjärnan.

Urvalet är godtyckligt, det släpps in både svarthimmel, gråväder och kärleksljus med både hetta och tystnad.

Annars är det den lilla skvätten, droppen av salt vätska, som drar till sig stor uppmärksamhet, en liten mängd tårar av känsla och rörelse, möjligen kan de komma i floder.

För att tårar ska bli till måste gångarna som går till tåråsäcken fungera, de heter tårkanaler, de för fram både tårvätska och främmande kroppar, tåråsäcken gör sitt och för vidare vätskan långt ner i näshålan.

Druvklasarna, tårkörtlarna, glandula lacrimae, ser till att fukta ögat. Glandula betyder just körtel.

Det finns så många sorters gråt, glädjetårar och sorgedagg, lyckotårar men även gråt av förtvivlan och i total hopplöshet, men även mildare gråt av besvikelse, av kärleksförlust och lurendrejeri. Många gråter inför en ny färgad president i ett stort land eller av raseri inför våld mot kvinnor och inför krig som sliter små barn i stycken. I avsked gråter vi och i ett oväntat återseende och vid ett efterlängtat möte gråter vi.

Alla gråter barn som vuxna, även gudarna och änglarna gråter, några skriver även om vindens och stenarnas gråt. Men då måste man nästan vara poet och medlem i Svenska Akademien.

Gråt bär smärta och känslor, gråt ger lä, lenar, mildrar och läker. Och bortom gråten och sorgen finns det något annat, som möjligen inte ska formas så drastiskt som i den enkle mannens tankar vid hustruns död.
”Gud ske lov att det inte var hästen!”

Du som inte ser din medmänniska rakt i ögonen, fäster, möjligen, blicken mellan ögonbrynen och näsroten, det området har ett särskilt namn, glabella. Glabellareflexen beskriver muskelsammandragningen vid slag mot glabella.

Att bläddra i en utställningskatalog från Centre Pompidou i Paris om Alberto Giacomettis trådsmala figurer är att resa bort en god stund.
Att resa till alpbyn Borgonova ovanför Stampa i den italienskspråkiga delen av Schweiz, att möta hans far och hans bror Diego, att möta hans lärare Bourdelles och även Bror Hjorth, som han träffade i Paris.
Men det som är så slående är hans seende, att se de tunna figurerna som stativ för huvudet, som ska innehålla det som ger en människa karaktär och liv, ögonen.

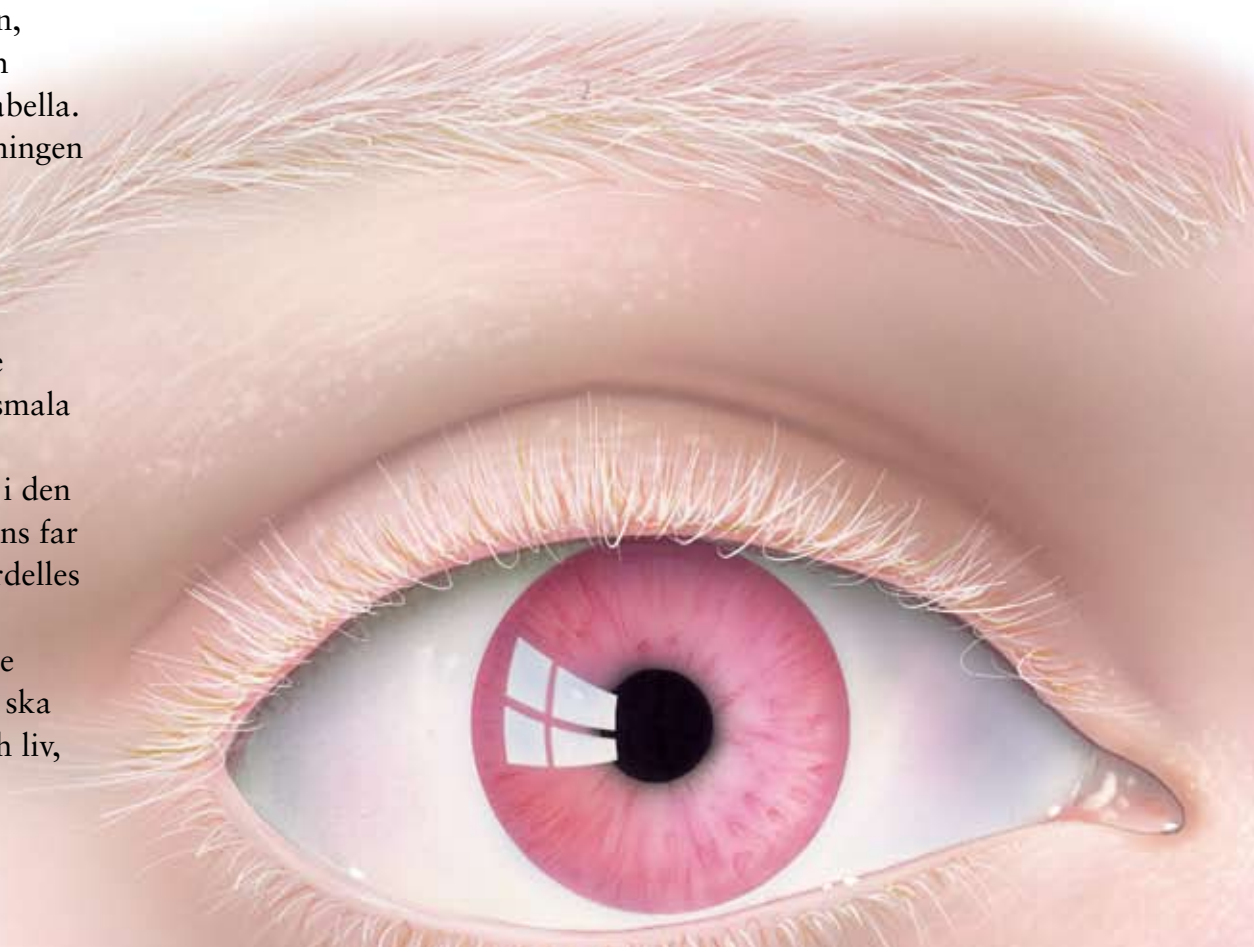
Så här säger Giacometti själv.

” En dag när jag tecknade en ung flicka märkte jag plötsligt att det enda som levde var hennes blick. Resten av huvudet intresserade mig bara som form; jag kunde lika väl ha tecknat av ett gammalt kranium. ”

Det finns två viktiga skyddsfurstar i det tysta, namnen är ögonlock och ögonfransar, de senare avvisar främmande kroppar.

Ögonlocken arbetar mera med blinkningar och att fuktgöra. Detta med blinkningar kan uppfattas så olika, några ser på den som blinkar titt och tätt som både opålitlig och falsk.

Ögat handlar inte bara om en mängd muskler och om näthinnans sammansatta uppbyggnad, ögat säger något mer, ögonen avslöjar en människas innersta, en säregen karaktär. Kroppens ljus är ögat. Och vi ser så olika ögon hos människor, själfulla ögon, skarpa och genomträngande, sorgsna och fuktiga och oemotståndliga stora och vackra ögon.

Ögonen visar vad du känner i ett givet ögonblick, vad du tycker om något eller någon. Därav kommer de stora orden, ögat är själens spegel eller ögat avslöjar själen.

Därför önskar vi så hett, att fånga en människas ögon, i ett möte eller i ett samtal.

Jag har lämnat Elin bland de många barnen, Lovisa är ensam, ett barn i morgonstunden, dismörkret ligger kvar, nyss drog månen över taken.

Lovisas röst hörs i en famlande tystnad, hon visar en sommarbild, med starkt solljus och surrande insekter, hon har bilden med sig i en liten broderad väska med kardborrlås.

Lovisa står tyst, håller om ägget med båda händerna, ägget vilar i en handoval..., det känns inte som en främmande närvaro. Plötsligt är Lovisa borta.

Barn är små varelser, inte små vuxna, på väg över nolltröskeln, mot ettan, över tvåan, ut i livet.

Det engelska ordet är infant och ett latinskt ord är infantilis, en icke-talande. Det finns ett motsvarande svenskt ord, infantil, som står för något annat, som barnslig, naiv och outvecklad.

1929 kom Jean Cocteaus roman Les Enfants Terribles, den handlar om en ung man som måste hålla sig på sitt rum på grund av en huvudskada, tillsammans med sin syster skapar han en surrealistisk fantasivärld.

Enfant terrible handlar om någon som på ett särskilt och omstörtande sätt trotsar en konvention.

Små barn har alltid bestyr och saker att hålla på med, som ligga, krypa och sitta. Och ständigt måste barn lägga saker bakom sig, tider av Babinskireflexer och livet som en tultare, en toddler.

I den genetiska tidtabellen blir det obekanta välkänt, det nya blir efter en tid vanligt, genom vana och erfarenheter. Små barn visar preferens, lärandet och framstegen händer efter mönster.

Frågor och svar finns att få hos Jean Piaget, Lev Vygotskij och Jerome Bruner.

Före tal kommer leenden, rapningar och gäspningar, barn förstår tidigt känsloråk med leenden, tårar och ögonkast, de reagerar på glädje, vrede och fruktan och förvåning i en växande jagspegel.

Apor ler inte, apor har päls, där går det att finna tröst, det visste Harry Harlow, med bestämdhet, hans studier är sammanfattade i Learning to Love, från 1971.

Skyddsvärn är nödvändiga för små barn, mot faror, mot främlingar, mot separationer och mot våld, allt det märkliga, som händer i en oordnad värld, i ett tomrum, i ett svalg av intighet.

Allt behövs, som ord av trygghet, ett modersbröst, en fadersfamn och en mormorskjol.

I ett arbete, i ett växande, på en väg mot att bli en självständig varelse, mot en egen identitet. Mot ett själv – sense of self.

**“BÄTTRE DET INTE BLIR
TVILLINGAR IGEN”**

